

О.О. Сунцова (Національна академія управління, м. Київ, Україна)
**МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ
РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА:
ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ**

У статті доведено, що сферами формування фінансового механізму активізації економічного розвитку є податкова система, банківська система, фінансовий сектор, система фінансів домогосподарств і суб'єктів господарювання, нормативно-правове забезпечення та фінансові системи зарубіжних країн. Базуючись на цьому, теоретично обґрунтовано розвиток теорії фінансового розвитку й пояснено виклики серед його детермінант і засобів забезпечення активізації економічного розвитку.

Ключові слова: фінансовий розвиток, економічне зростання, регулювання розвитку національного господарства.

Рис. 2. Літ. 12.

А.А. Сунцова (Национальная академия управления, г. Киев, Украина)
**МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ РЕГУЛИРОВАНИЯ
РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА: НЕКОТОРЫЕ
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ**

В статье доказано, что сферами формирования финансового механизма активизации экономического развития являются налоговая система, банковская система, финансовый сектор, система финансов домохозяйств и субъектов хозяйствования, нормативно-правовое обеспечение и финансовые системы зарубежных стран. Основываясь на этом, теоретически обосновано развитие теории финансового развития и объяснены вызовы среди его детерминант, а также способов обеспечения активизации экономического роста.

Ключевые слова: финансовое развитие, экономический рост, регулирование развития национального хозяйства.

А.О. Suntsova (National Academy of Management, Kyiv, Ukraine)
**MACROECONOMIC MECHANISM FOR REGULATION
OF NATIONAL ECONOMY DEVELOPMENT:
THEORETICAL ASPECTS**

The article grounds that the fields in which the financial mechanism of the economic development activization is being formed are the tax system, the banking system, the financial sector, the household finances system, the legal support system and the financial systems of foreign countries. Basing on this, the development of the theory of financial development is grounded from the theoretical viewpoint to explain the challenges that are present among its determinants as well as the means to provide activization of economic growth.

Keywords: financial development; economic growth; regulation of a national economy development.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань фінансової політики України є формування потенціалу для фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Обумовлено це споконвічним бажанням людини забезпечити собі та своїм близьким належний рівень життя. Це з пліном часу реалізувалось у багатьох економічних теоріях, положеннях і концепціях. Слід зазначити, що пріоритетом має бути не тільки соціально-економічний, а й інноваційний розвиток. Як продемонструвала багаторічна практика інноваційного розвитку, в економічно розвинених системах його ефектив-

ність є надзвичайно низькою без державного регулювання на макрорівні. Незважаючи на значний, в історичному аспекті, пошук можливостей забезпечити країні сталий рівень добробуту, протягом різних періодів в історії людства траплялися події, які, з одного боку, спонукали одні країни до бурхливого економічного розквіту, а з іншого – навпаки, провокували до значних економічних потрясінь і криз. Досвід розвинутих економічних систем свідчить, що ефективність макроекономічного регулювання розвитку національної економіки є низькою без безпосереднього державного регулювання інноваційного розвитку. А відтак, для забезпечення ефективної реалізації інноваційного розвитку як на макро-, так і на макрорівні необхідно створити певне фінансове підґрунтя, яке сприятиме інноваційному й економічному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Невирішені раніше частини загальної проблеми. Переважна більшість науковців-економістів намагаються вивести оптимальну формулу фінансового успіху як на макро-, так і на мікрорівні, але наразі такої поки ще не існує. Пошук шляхів суспільного добробуту як для окремої людини, так і для країни в цілому завжди був у центрі уваги державних і наукових діячів ще від початку перших цивілізацій (Індокитаю, Вавилону, Греції, Риму). Завдяки відомим теоріям, концепціям, законам і положенням, які були актуальними лише за певних економічних умов у суспільстві, можна спостерігати матеріалізований досвід розвитку одних та економічної руйнації інших країн. Але за постійної зміни зовнішніх і внутрішніх умов функціонування країни як економічної системи, яку обслуговують фінанси, надзвичайно важливим є пошук оптимальних пропорцій співвідношення фінансових ресурсів, що мають забезпечити фінансування певного рівня макроекономічного розвитку національних господарств. Особливого значення в цьому контексті набуває здатність будь-якої країни використовувати свій потенціал для економічного росту максимально ефективно та за мінімально можливих витрат фінансових ресурсів – це і є шлях до забезпечення відповідного рівня добробуту країни.

Аналізуючи наукові доробки в галузі висвітлення фінансових аспектів стимулювання макроекономічного регулювання розвитку національного господарства, автор спиралась на праці таких вчених: А. Алесіна [8], Т. Бек [9], О. Василик [7], В. Геєць [1], Р. Голдсміт [10], М. Єрмошенко [2], Р. Левайн [9], Д. Лук'яненко [5], В. Сенчагов [4], Й. Шумпетер [11] та багато інших. Варто погодитися з думкою цих та інших вчених про те, що на сьогодні дуже загострилася проблема технологічного стану промислового виробництва. Щодо структурного-інноваційного вдосконалення виробництва, який вважається визначальним у стимулюванні розвитку та підвищенні конкурентоспроможності економіки країни, то слід звернути увагу на наявність проблем у цій сфері, насамперед проблем недостатнього фінансування інноваційних проектів. Для фінансового забезпечення цих та інших аспектів активізації економічного розвитку країни слід більше уваги приділити оптимізації вже відомих і наявних фінансових ресурсів в країні, а також розробити систему виявлення потенціалів для додаткового залучення фінансових ресурсів у майбутньому.

Мета дослідження полягає у дослідженні теоретичних аспектів макроекономічного механізму регулювання розвитку національного господарства.

Основні результати дослідження. Визначення терміну «економічний розвиток» здебільшого зводиться до розуміння його як структурної перебудови національного господарства з урахуванням потреб технологічного та соціального прогресу. Економічний розвиток є багатоплановим процесом, який охоплює економічне зростання, структурні зрушення в економіці, удосконалення умов та якості життя населення, інноваційний розвиток, технологічний розвиток тощо. За рівнем економічного розвитку розрізняють країни з розвинутою економікою, країни із трансформаційною економікою та країни з економікою, що розвивається.

Україна у 2009 р., за рейтингом Всесвітнього економічного форуму, серед 134 країн посіла 52 місце у сфері формування чинників інноваційного розвитку, 65 – за оснащеністю сучасними технологіями, 114 – у сфері захисту інтелектуальної власності [2, 47]. Так, маючи досить високі позиції за рівнем розвитку технологічних і наукових ідей, Україна опинилась в тій ситуації, коли розрив між науковими здобутками, реальними показниками економіки та її обслуговуванням фінансовою системою величезний. Це також свідчить про неефективність державної політики макроекономічного регулювання розвитку за рахунок неефективного використання власного інноваційного потенціалу. Такі дії у сфері державного регулювання економіки по суті перетворюють національне господарство України в економіку, яка лише експортує ресурси (сировинні, трудові тощо) з незначною частиною доданої вартості, що призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національного господарства на всіх рівнях. Тому структурні зміни, особливо на етапі значних негативних екзогенних впливів на фінансову систему України тенденцій світової фінансової рецесії, мають базуватись переважно на реалізації наявних конкурентних переваг окремих виробництв і секторів економіки, які, у свою чергу, мають спиратись на інноваційні здобутки своєї галузі чи сектору.

У сучасну епоху динамічних змін у структурах національних економік та їх регіонів, які викликані суттєвим посиленням інтегрованості світу та взаємозалежності розвитку країн, із розвитком державності України та її першими кроками як країни з розвинутою економікою виникає багато питань, пов'язаних із становленням нашої національної економіки як достойного гравця на світовому ринку в умовах жорсткої конкуренції. І саме в таких умовах постійних викликів зовнішнього середовища, світової фінансової рецесії, а також внутрішніх соціально-економічних проблем і викликів, пов'язаних із політичною та економічною нестабільністю України, особливого значення набуває питання пошуку відповідей і рішень щодо побудови та реалізації ефективного фінансового механізму регулювання соціально-економічних процесів для забезпечення сталих темпів економічного зростання. Для вирішення цього глобального й надзвичайно важливого для будь-якої країни завдання Україна розробляє та постійно удосконалює власну фінансову політику, визначає нові державні пріоритети. Завдяки цим зрушенням відбувається процес організаційної й структурної перебудови наукових досліджень і проектно-конструкторських розробок, відмирають старі й створюються нові структури українського науково-технічного комплексу, включаючи його регіональні ланки тощо.

У сукупності недоліки механізму державного регулювання інноваційної діяльності підприємств в Україні негативно позначились не лише на темпах росту вітчизняного інноваційного потенціалу, а й негативно вплинули на темпи росту національного господарства в цілому. Фундаментальні дослідження, які мають відповісти на це важливе для країни питання, мають бути сконцентровані на спеціалізації й розвитку інтеграції до світового господарства: чим економічно та фінансово міцнішою стає держава як окремий агент на світовому ринку, тим краще життя її населення у довгостроковій перспективі навіть за наявності світової економічної кризи.

Сам же економічний розвиток будь-якої країни характеризується циклічністю, де є етапи спаду і піднесення. Циклічний характер економічного розвитку розглядають теорії так званих «довгих хвиль». Слід також відмітити аспекти саморегулювання розвитку національного господарства. Стосовно впровадження інноваційних технологій принципи саморегулювання економічного розвитку проявляються в характері та структурі трансформаційних процесів, які відбуваються на певному етапі розвитку певного національного господарства. Країни, які представляють постіндустріальний рівень розвитку свого національного господарства, крім розвиненого ринку, мають також і ефективно існуючі інноваційні механізми самовідтворення економічного розвитку на основі інвестиційного фінансування.

Питання про прояви саморегулювання розвитку національної економіки тісно пов'язане з теоріями «довгих хвиль», у яких, крім трьох видів рівноважних станів, виділяють також інноваційну теорію «довгих хвиль», яку більш детально виписав у своїй праці «Теорія економічного розвитку» Й. Шумпетер [11]. Вчений вважав, що при капіталізмі немає іншого прибутку, ніж прибуток від здійснення підприємницької діяльності, де більшість капіталістів (власників капіталу) одержують не стільки прибуток, скільки винагороду за власну працю. Але деяких підприємців такий стан справ не задовольняє, і вони шукають нові ринки, створюють нові продукти і технології, по-новому організують своє виробництво та збут. Якщо такі підприємці мають успіх – вони стають флагманами економічного розвитку, якщо ж ні – це залишиться лише їх приватною поразкою, а їхній капітал перелетиться в інші галузі економіки. Таким проявляється аспект механізму саморегуляції процесів активізації економічного розвитку. Інновації охоплюють дедалі більшу кількість галузей національного господарства і стають рушієм економічного розвитку країни. Крім інноваційної теорії «довгих хвиль», яка певною мірою пояснює саморегулюючі аспекти управління економічним розвитком, існують і інші теорії та концепції на основі теорії «довгих хвиль», які також обґрунтовують наявність та силу прояву саморегулювання економічного розвитку.

У теоріях, що пов'язані із робочою силою, відображається вплив саморегулювання на темпи економічного розвитку, який ґрунтується на розгляді теорії «довгих хвиль» з точки зору закономірностей у використанні робочої сили. На сьогодні ця теорія набуває нагального значення у контексті особливостей розвитку національної економіки, коли витрачаються значні фінансові ресурси, в тому числі й бюджетні, на новітні технології та інноваційні засоби виробництва. При цьому не витрачаються кошти на розвиток робочої сили для ро-

боти з такими інноваційно-технологічними засобами виробництва, які, в результаті елементарного незнання працівників як з ними поводитись, просто простоюють і не використовуються. Зважаючи на те, що центральним чинником забезпечення економічного розвитку є інновації, підхід незастосування основних положень теорії робочої сили «довгих хвиль» в економіці призводить до значних втрат у національному господарстві.

У цінових теоріях також відображено вплив механізмів саморегулювання на темпи економічного розвитку певної країни, де відмічається, що зміни в попиту й пропозиції щодо сировини позначаються на інноваційній активності, а відтак – і на темпах економічного розвитку.

Отже, за основними теоріями, які визначали циклічний характер економічного розвитку будь-якої країни світу, вбачається прояв процесів саморегулювання розвитку національного господарства. Сьогодні існує багато різноманітних варіантів вирішення проблем державного і регіонального розвитку. Дуже часто вони зводяться до обґрунтування й формування нормальних, взаємовигідних відносин регіонів з центром. Однак про необхідність тих заходів, за рахунок яких, власне, і буде відбуватись державне та регіональне зростання «зсередини», не йдеться. У такому випадку застосовують так звану «політику економічного зростання» [8, 467].

Економічне зростання трактують як зміну результатів економічної діяльності в межах національного господарства [1; 4]. В економічній теорії виділяють екстенсивне економічне зростання, яке здійснюється шляхом збільшення обсягів ресурсів, та інтенсивне, яке здійснюється шляхом оптимального й ефективного використання наявних ресурсів. Виділяють три групи чинників економічного зростання: чинники попиту, чинники пропозиції, чинники розподілу. Відповідно до такого розподілу, макроекономічними чинниками економічного зростання можуть бути: чинники пропозиції, чинники попиту і чинники розподілу. Чинники пропозиції включають [1; 4]: кількість і якість природних ресурсів; кількість і якість трудових ресурсів; обсяг основного капіталу (основні фонди); нові технології – НТП. Чинники попиту визначені як [1; 4] рівень сукупних витрат (сукупного попиту). Чинники розподілу [12] – як здатність до нарощування виробництва, недостатня для розширення загального випуску продукції, та розподіл зростаючих обсягів ресурсів з метою отримання максимальної кількості корисної продукції [1; 4; 12]. Певний позитивний темп економічного зростання досягається шляхом впровадження ефективної державної політики економічного зростання.

У широкому розумінні *політика економічного зростання* – це необмежений простір для економічного прогресу регіонів, завдяки якому тільки й можливий економічний і загальний прогрес держави [1; 4; 12]. Саме це й забезпечує розумна науково обґрунтована економічна політика, що вибудована на оптимальних методологічних засадах макроекономічного регулювання розвитку національного господарства і є найважливішим блоком моделі державного устрою. У зв'язку з цим науково обґрунтована фінансова політика демократичної держави, спрямована передусім на забезпечення сталих темпів економічного зростання, виключає крайнощі щодо управління регіонами й промисловими комплексами: з одного боку, не можна управляти ними за принципом

повної централізації, тому що тоді не будуть враховані регіональні особливості і це може призвести до виробництва неконкурентоспроможних товарів і послуг; а з іншого — управління за принципом повної децентралізації ігнорує загальнодержавні інтереси й закони державної влади та неминуче призведе до руйнування держави, подібнення її на регіони й відокремлення їх в окремі державні утворення, що так само не є припустимим.

Саме тому сьогодні особливо потрібні фундаментальні дослідження механізму фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку, розробки моделей і фінансових стратегій ефективного функціонування держави та її регіонів, їх органічного міжрегіонального поєднання на принципах розвитку могутніх ринків із високорозвинутою ринковою інфраструктурою та сприяння виходу України на міжнародну арену як потужного агента світового ринку зі стабільною економікою, що розвивається.

Характерною рисою початку XXI ст. є процеси глобалізації та інтернаціоналізації, які, особливо в інших країнах Європи, поступово нівелюють регіональні й національні межі та формують єдиний ринковий простір. За такого значного рівня глобалізації, навіть за незначної фінансової кризи, ситуацію може врятувати лише централізоване планове управління економікою [12]. А це і є саме той позитивний досвід, якого в Україні більш ніж достатньо. Але становлення України як агента світового ринку потребує трансформаційних перетворень, які мають стосуватись майже всіх сфер економічного життя країни. Саме такі перетворення вимагають відповідного підвищення рівня технології виробництва та покликані вирішити проблему впливу негативних зовнішніх і внутрішніх чинників на національну економіку та регіональний економічний розвиток. Для цього важливо досліджувати, розробляти й здійснювати ефективне фінансове забезпечення розвитку національної економіки та її регіонів за рахунок вдало вибраних методів та інструментів, які застосовуються в межах правового поля. Тому значення сутності фінансового механізму забезпечення розвитку на макро- та макрорівні, принципів і фінансових стратегій, які його забезпечують, є беззаперечним.

На сьогодні існують різні підходи до визначення суті поняття «*фінансовий механізм*», проводиться дискусія щодо того, чи вважати фінансовий механізм управлінською категорією чи фінансовою. Деякі вчені [3, 41, 68; 4, 32] вважають фінансовий механізм частиною фінансової політики, який реагує на всі особливості поточного стану економіки країни. Фінансова політика у цьому тлумаченні розглядається як елемент економічної політики. У ній конкретизуються головні напрямки розвитку економіки, визначається загальний обсяг фінансових ресурсів, їх джерела, напрями використання. Саме при здійсненні фінансової політики розробляється механізм регулювання і стимулювання фінансовими методами соціально-економічних процесів. За видами фінансова політика у цьому контексті розглядається як політика економічного зростання, політика стабілізації та політика обмеження ділової активності.

Такі науковці, як О.Д. Василик [7], В.М. Геєць [1], М.М. Єрмошенко [2] та ін. вважають фінансовий механізм частиною господарського та пов'язують його суть із процесом управління фінансами. Управління фінансами, на думку цих дослідників, — це практичне використання фінансового механізму. Еле-

ментами такого управління є прогнозування, планування, оперативне управління, регулювання і контроль. Економічна природа фінансового механізму макроекономічного регулювання розвитку народного господарства проявляється через такі його складові: нормативно-правове забезпечення, інструменти (важелі) та методи. О.Д. Василик [7] до першої складової фінансового механізму відносив Конституцію України, закони України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти відомств та міністерств, місцевих рад; до другої – податки, обов'язкові збори, норми амортизації, нормативи бюджетних установ, відсотки за кредитами, орендну плату, фінансові стимули та фінансові санкції; до третьої – фінансове планування, фінансове оперативне управління, фінансовий контроль, фінансове забезпечення і фінансове регулювання.

У процесі відтворення на різних рівнях, починаючи з діяльності суб'єкта господарювання і закінчуючи національною економікою в цілому, утворюються і використовуються фонди фінансових ресурсів. При цьому не має значення, у якій формі вони виступають: у вигляді наявних паперових знаків чи у формі кредитних карток або сум, що значаться на банківських рахунках, або взагалі знаходяться поза всякою формою. Відомо, що система утворення і використання фондів фінансових ресурсів, які беруть участь у забезпеченні процесу відтворення, й становить фінанси суспільства. Вони складні, різноманітні, дехто із науковців навіть порівнює їх із системою кров'яного обігу живого організму, через яку здійснюється рух товарів і послуг, такий собі своєрідний обмін речовин між економічними клітинками суспільного організму. У цьому аспекті важливого значення набуває можливість визначення фінансового механізму активізації економічного розвитку.

Фінансовий механізм активізації економічного розвитку складається із сукупності систем, які у взаємозв'язку одна з іншою формують значення фінансів для прискорення чи уповільнення темпів економічного зростання.

Варто зауважити, що це авторське бачення сутності фінансового механізму та його значення у прискоренні чи уповільненні темпів економічного зростання. У дослідженні фінансового механізму як інструментарію управління на макрорівні було використано таких два підходи: планово-економічний і фінансово-кредитний. Автором першого підходу традиційно вважають російського вченого-економіста В.К. Сенчагова, який одним із перших детально та структуровано визначив такі три підсистеми фінансового механізму – фінансово-кредитне планування, фінансово-кредитні важелі та правовий режим функціонування фінансово-кредитної системи [4]. В.К. Сенчагов називав фінансову систему фінансово-кредитною, відповідно до економічного бачення тих часів.

Якщо розглядати еволюцію і сучасні проблеми теорії фінансового розвитку й економічного зростання, потрібно насамперед з'ясувати суть фінансового розвитку, дослідити в історичній ретроспективі цей феномен та узагальнити сутність категорій «фінансовий розвиток», «економічне зростання», «фінансовий механізм економічного розвитку», встановивши причини, передумови і закономірності реалізації фінансового розвитку в економічних систе-

мах за різних циклів функціонування економіки (піднесення, бум, рецесивність, криза).

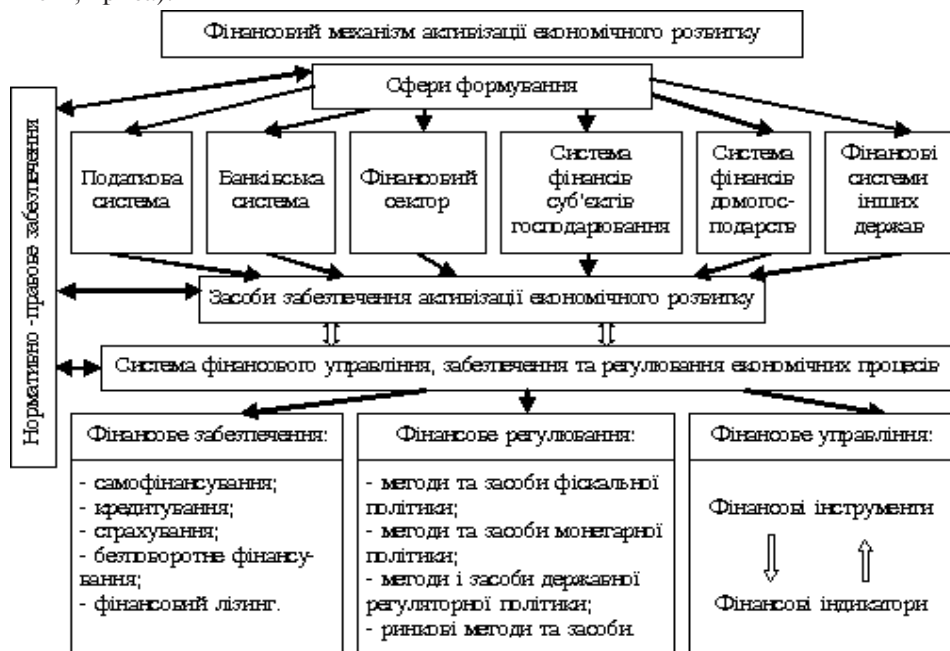

Рис. 1. Фінансовий механізм активізації економічного розвитку, розроблено на основі джерел [1; 3; 4; 7]

Теорія фінансового розвитку й економічного зростання послідовно формувалася з розвитком економічної думки у складі принципів ідей різних наукових шкіл. У надрах класичних теорій зародилося та набуло розвитку в неокласичній школі уявлення про фінансовий розвиток, що ототожнювався із зростанням прибутковості фінансових інституцій, на основі якого згодом сформувалася концепція премії за ризик.

Поняття «фінансовий розвиток» (financial development) вперше було визначено у 1937 р. Р. Голдсмітом [10], який вважав, що це стан розвитку фінансового сектору на певний момент розвитку економіки, і при його регулюванні слід особливу увагу звернути на те, які детермінанти розвитку він забезпечує – фінансові чи економічні. Питання взаємозв'язку фінансового розвитку й економічного зростання із розвитком глобалізаційних процесів у світовій економіці має особливе значення. Особливої актуальності набуває проблема зв'язку фінансового розвитку та рівня економічного зростання у період фінансової кризи, яка сьогодні має світовий масштаб. Протягом останнього десятиліття було проведено наукові дослідження, присвячені проблематиці визначення й розуміння природи взаємозв'язків між фінансовим розвитком та економічним зростанням. Зважаючи на вищевикладене, фінансовий розвиток – це:

- гармонійна і систематична діяльність, що здійснюється у фінансовій системі за участю зацікавлених суб'єктів господарювання й населення і сприяє загальному процесу економічного розвитку;

- процес, в якому відповідні організації та інституції залучаються до стимулювання або принаймні підтримки економічної діяльності чи зайнятості. В процесі фінансового розвитку використовуються фінансові, людські та інституціональні ресурси;

- гармонійна і систематична діяльність фінансової системи певної держави, спрямована на створення нових і вдосконалення існуючих позитивних переваг, створення сприятливих умов для розвитку національної та/чи місцевої економіки.

Таким чином, можна стверджувати, що:

- фінансовий розвиток – це процес, діяльність, а не стан;
- рушійною силою фінансового розвитку є (в основному) чинники ендогенного характеру;
- економіка є ключовою ланкою у фінансовому розвитку.

У сучасній фінансовій науці існує декілька десятків теорій, які у різних аспектах показують, яким чином відбувається економічний розвиток. Усі ці теорії можна умовно згрупувати у дві групи. Представники першої групи (неокласична теорія, теорія економічної бази, теорія розміщення, теорія зростаючої машини тощо) вважають, що основним рушієм фінансового розвитку є фінансове посередництво. А прихильники другої групи (теорія центрального місця, теорія сукупної причинності, теорія привабливості та інші альтернативні теорії економічного зростання) вважають, що основним інструментом прискорення чи уповільнення темпів фінансового розвитку в певній країні слід вважати біржову торгівлю.

У випадку використання такого інструменту фінансового розвитку й економічного зростання, як фінансове посередництво, метою якого є пошук більш привабливих інвестицій різних типів, в економіці певної країни спостерігається сильна та позитивна залежність між фінансовим розвитком та економічним зростанням. Це досягається насамперед завдяки мінімізації фінансових ризиків і зменшенню витрат на транзакції. Але у випадку, коли застосовують біржову торгівлю, застосування такого інструменту активізації фінансового розвитку та, власне, й економічного зростання, як біржова торгівля, спостерігаємо ситуацію, коли учасники ринку, які задіяні в торгівлі цінними паперами, мають справу з високим рівнем диверсифікації інвестиційних портфельів і перенаправленням фінансових ресурсів на довготермінові й одночасно менш ліквідні, але більш прибуткові проекти [8].

Перевагою теорій економічного зростання, на відміну від теорій фінансового розвитку, є те, що вони пропонують комплекс різноманітних заходів щодо досягнення прискорення темпів економічного зростання або недопущення скорочення його темпів, особливо в умовах кризи. Всі теорії фінансового розвитку мають у своєму розпорядженні лише різноманітні методи та інструменти, які допомагають посилити фінансові інституції та збільшити розмір фондів фінансових ресурсів суб'єктів господарювання й органів місцевої і державної влади. Але саме такий набір методів та інструментів впливу на фінансовий розвиток не є системним на даний момент часу, тому питання системності й комплексності представлення заходів щодо мінімізації наслідків можливої

фінансової кризи та прискорення темпів економічного зростання за рахунок фінансового розвитку є на сьогодні надзвичайно актуальним.

Висновки. Існує безліч шляхів, якими фінансова система може вплинути на темпи економічного розвитку певної країни. Один із таких – можливість появи асиметричної інформації щодо подій, які відбуваються на фінансових ринках, і вплив на ці події шляхом маніпулювання панікою й азіотажем серед населення та інших імовірних покупців. У такому випадку спрацьовують певною мірою та з певними модифікаціями положення прихильників кейнсіанської течії політичної економії.

Незважаючи на значну кількість шляхів взаємодії фінансового й економічного розвитку, в аналітичному обчисленні таких «взаємин» спостерігається така тенденція: при збільшенні об'єму великих масивів даних економічних і фінансових показників, які характеризують аналітичне вираження змісту понять «фінансовий розвиток» та «економічний розвиток», на перший план виходять показники власне фінансового розвитку, особливо у світлі подій останніх років, коли фінансова криза (показники рівня фінансового розвитку) вплинула на темпи економічного зростання та, відповідно, через недофінансування інноваційної складової – і на економічний розвиток, чим спровокувала економічну кризу. Для того, щоб перевірити вплив фінансового розвитку на темпи хоча б економічного зростання, насамперед необхідно з'ясувати, чи вірне припущення Р. Левайна [9] про те, що фінансовий розвиток сприяє довгостроковому економічному зростанню певної країни. Як показує більш пізній аналіз цього твердження у фінансовій літературі [12], таке уявлення про роль фінансового розвитку в прискоренні чи уповільненні темпів економічного зростання є передчасним, а природа зв'язку між ними більш складна.

Наше розуміння взаємозв'язків між фінансовим та економічним розвитком може бути схематично представлено на рис. 2.

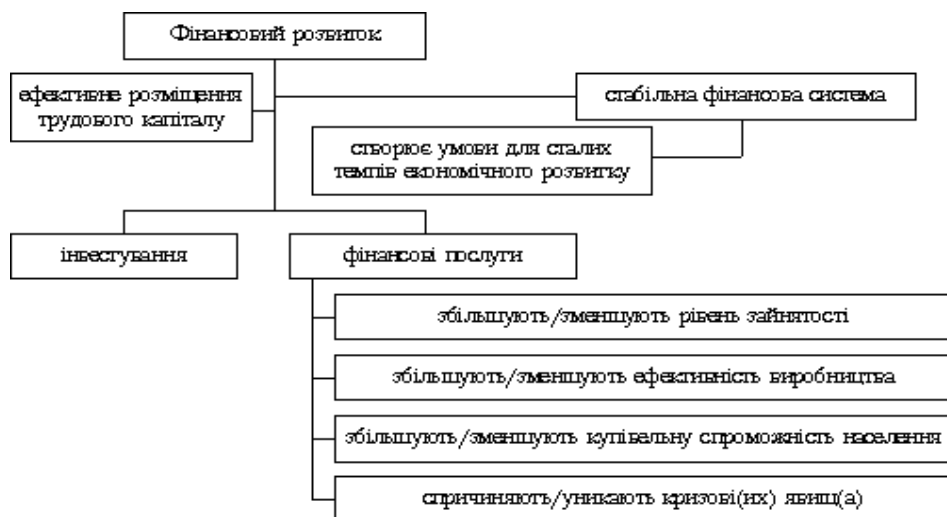

Рис. 2. Чинники і впливи фінансового розвитку, розроблено на основі аналізу джерел [1–5; 7–12]

Теоретично, фінансовий розвиток може впливати на економічний за допомогою таких двох каналів: розвиток сектору фінансових посередників і розвиток кадрового складу фінансових менеджерів у складі певної фірми, які допомагають економити підприємству й ефективно витратити обігові кошти, що призводить до збільшення виробничих потужностей, якісних змін у характері виробництва та підвищення прибутковості фірми, а відтак, і до прискорення темпів економічного розвитку. Таким чином, і в першому, і в другому випадку саме економічна складова фінансового розвитку відіграє провідну роль у забезпеченні прискорення темпів економічного розвитку певної країни. Фінансовий розвиток впливає не тільки на економічний, але і на інші чинники такого зростання (облікова ставка, інвестиції, загальна продуктивність певної галузі економіки тощо). Тобто, маючи подвійний вплив на економічне зростання та на його складові, фінансовий розвиток вважається основним чинником і навіть мультиплікатором економічного зростання країни, як складової її економічного розвитку.

Фінансовий розвиток може також покращити показники ефективності виробничих фондів та навіть кардинально змінити характер виробництва в різних галузях економіки, наприклад, за допомогою оптимального розміщення капіталу між галузями економіки чи між певними підрозділами корпорації можна профінансувати інноваційні розробки нового продукту чи засобу виробництва відомих раніше продуктів. Можна стверджувати, що не тільки продуктивність праці впливає на фінансовий розвиток, а й навпаки. Рівень ефективності виробничих фондів не обов'язково позитивно впливає на прискорення темпів фінансового розвитку, розрахованого як співвідношення банківських ліквідних кредитів до рівня ВВП певної країни, та економічного зростання певної країни, хоча варто зауважити, що сам рівень розвитку країни значення не має. Ефективність виробничих фондів має як позитивний, так і негативний вплив на фінансовий і на економічний розвиток залежно від індивідуальних умов функціонування фінансової системи у певній країні.

Перспективи подальших розвідок. Розглядаючи сутність механізму макроекономічного регулювання економічного розвитку, слід особливу увагу звернути на те, які детермінанти розвитку він забезпечує – суто фінансового чи загальноекономічного. Питання взаємозв'язку фінансового й економічного розвитку в умовах збільшення ролі глобалізаційних процесів у світовій економіці набуває особливого значення.

1. *Гець В.М.* Нестабільність та економічне зростання. – К.: Ін-т економічного прогнозування, 2000. – 22 с.

2. *Єрмошенко М.М.* Проблеми державного регулювання інноваційного розвитку підприємств і шляхи їх розв'язання // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №3. – С. 45–54.

3. *Ковальчук С.В., Форкун І.В.* Фінанси: Навч. посібник. – Львів: Новий світ-2000, 2006. – 568 с.

4. *Сенчагов В.К.* Финансовый механизм и его роль в повышении эффективности производства. – М.: Финансы, 1979. – 415 с.

5. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія / За ред. Д.Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.

6. *Сунцова О.О.* Методологія дослідження макроекономічних показників розвитку національного господарства України // Менеджмент: Збірник наук. праць. – 2010. – Вип. 13. – С. 183–205.

7. Теорія фінансів: Навч. посібник / За заг. ред. О.Д. Василика. – К.: ЦУЛ, 2005. – 480 с.
8. *Alesina, A., Rodrik, D.* (1994). Distributive Politics and Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 109: 465–490.
9. *Beck, T., Levine, R., Loayza, N.* (2000). Finance and the Sources of Growth. *Journal of Financial Economics*, 58: 261–300.
10. *Goldsmith, R.W.* (1969). *Financial Structure and Development*. – Yale University Press, New Haven. 452 p.
11. *Schumpeter, J.A.* (1911). *A theory of economic development*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 220 p.
12. Soros, J. Open Society, Recourses, Publications and Articles // www.soros.org.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2012.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Менеджмент: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2011. – 656 с. Ціна без доставки – 130 грн.

Авторський колектив: **М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, М.П. Денисенко, О.А. Кириченко, О.І. Соскін.**

Має гриф підручника від МОН України.

У даному підручнику викладено матеріал, який дає системне уявлення щодо менеджменту. Комплекс представлених навчальних матеріалів стосується відносин управління на макро- та мікрорівні економічної системи, що дозволяє сформувати сутнісне бачення щодо менеджмент-взаємозв'язків різноманітних видів діяльності.

У цілому викладений матеріал суттєво поширює теоретичні і методичні уявлення щодо менеджменту.

Підручник включає теоретичні засади менеджменту, історію його виникнення і розвитку, форми і методи документообороту при здійсненні управлінської діяльності, основи операційного менеджменту, розкриває нові тенденції у розвитку стратегічного менеджменту. Містить також менеджмент-практикум щодо основних засад управління.

Призначений для студентів вищих навчальних закладів, викладачів, аспірантів, а також всіх тих, хто цікавиться питаннями управління.